

Oplegnotitie voor College

Van: 5.1.2.e

15 juli 2014

Betreft:

Informeren en consulteren van College naar aanleiding van Nature-artikel over achteruitgang vogelstand in relatie tot concentraties imidacloprid in oppervlaktewater

Aanleiding:

EZ heeft op 10 juli 2014 het Ctgb verzocht advies uit te brengen over het artikel *Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations* (Hallmann et al, 2014) verschenen in Nature dd 9 juli 2014. Het advies dient een kwaliteitsoordeel van het artikel te bevatten en mogelijke consequenties voor de toelatingen aan te geven.

Doel van deze notitie:

Aan de hand van bijgevoegde informatie (zie hieronder) wordt het College verzocht mee te denken over de insteek en over aandachtspunten voor de formele reactie van het Ctgb richting EZ op vermeld artikel. Deze formele reactie wordt in de komende weken voorbereid en staat gepland voor de Collegevergadering van augustus. Deze reactiedatum is afgestemd met EZ. Al eerder (2^e week augustus) dienen Kamervragen te worden beantwoord.

De volgende informatie is hieronder beschikbaar:

- het bewuste Nature artikel (9 juli 2014)
- Opiniestuk, Editorial, Persbericht Radboud Universiteit en SOVON
- Eerste reactie van Bayer op artikel
- Inmiddels ontvangen Kamervragen
- Enkele data betreffende de aanscherping van de waternorm
- Inventarisatie van aandachtspunten (9 juli 2014)
- Spreektekst van de Stas voor de Landbouwwraad (11 juli 2014)
- Concept antwoord op vraag EZ betreffende termijn van effect van restrictiemaatregel (14/15 juli 2014)

BRONNEN

Declines in insectivorous birds are associated with high neonicotinoid concentrations
auteurs: Caspar A. Hallmann, Ruud P. B. Foppen, Chris A. M. van Turnhout, Hans de Kroon & Eelke Jongejans als brief gepubliceerd op 9 juli 2014 in Nature

Artikel

<http://www.nature.com/nature/journal/vaop/ncurrent/pdf/nature13531.pdf>

nature13531- imi en
vogels.pdf...

Opinie stuk:

<http://www.nature.com/nature/journal/vaop/ncurrent/full/nature13642.html>

nature13642 - imi
en vogels.pd...

Editorial:

<http://www.nature.com/news/be-concerned-1.15516>

Nature 511126 imi
en vogels ed...

Persbericht Radboud Universiteit en SOVON

Persbericht vogels
en neonicotinoidenNL

Overige info:

Reactie van Bayer:

Quote Nature
2014-07-08 v2.docx

Kamervragen ter beantwoording 2^e week augustus

FW: Kamervragen

Kamervragen

- **ENKELE DATA betreffende de aanscherping van de waternorm.**

- Nature artikel gaat over periode vóór EU verboden en Ctgb aanscherping van waternorm
 - 2003 - 2009 concentraties imidacloprid in oppwater
 - 2003 - 2010 data vogelstand
 - 1984 - 1995 data vogelstand vóór imidacloprid middelen

- Aanscherping waternorm:

Brief Ctgb aan EZ dd 12-02-2014 ivm herbeoordeling middelen op basis van imidacloprid (consequenties van Roessink et al)

201402120133 brief
EZ imidacloprid.pdf

- Afstemming waternorm in EU:

De aanscherping en de onderliggende data zijn gedeeld met Duitsland, die RMS is van imidacloprid voor renewal van de plaatsing. De ingetrokken toepassingen zijn genotificeerd in Europa. De Com heeft dit ter kennisgeving aangenomen en wacht het renewal proces af. De date of expiration of approval is 31 juli 2019.

- **INVENTARISATIE AANDACHTSPUNTEN (opgesteld door 5.1.2.e gedeeld met EZ dd 9 juli 2014)**

* Algemeen: Het onderzoek is geheel gebaseerd op een statistische analyse van bestaande gegevens. Voor de gevonden correlaties worden enkele slechts beperkt onderbouwde suggesties gedaan om deze te verklaren. Het is niet uitgesloten dat de resultaten van de studie samenhangen met andere factoren die de populatiegrootte van insectivore vogels (mede) kunnen beïnvloeden.

* De strekking van het artikel is: de concentraties imidacloprid die in oppervlaktewater worden gemeten zijn halverwege de jaren negentig omhoog gegaan terwijl de stand van de insectivore vogelpopulaties omlaag is gegaan.

Er is gekeken naar 15 soorten insectivore vogels. Voor 6 hiervan is een significante correlatie gevonden, waarvan voor 2 soorten geen achteruitgang in populatie is waargenomen (maar misschien wel plaatselijk, dit is niet geheel duidelijk). Voor de gevonden correlatie wordt geen directe bewijslast aangedragen, maar worden (vaak impliciet) aannames gedaan. In het algemeen dienen correlaties met terughoudendheid te worden gebruikt en met additionele argumenten te worden gestaafd. Er lijken weinig andere factoren te zijn meegenomen in de analyse, bijvoorbeeld andere pesticiden, klimaatverandering, meervoudige effecten in combinatie met landgebruik, enz.

* *The results indicate that the concentration of imidacloprid and the changes in urban and natural areas were negatively correlated with local population trends, whereas the changes in the bulb and fallowland were positively correlated. However, only imidacloprid and bulb area were significantly correlated with local trends.* Naast de concentraties van imidacloprid in oppervlakte water werden ook concentraties imidacloprid gevonden op een areaal voor bloembollen. Aanvullend werd onderzocht of er effecten waren van verandering in landgebruik, maar onduidelijk is wat bedoeld wordt met de gevonden positieve correlatie. Het is op basis van de geboden informatie onmogelijk na te gaan wat hier uit af te leiden valt.

* *Cascading trophic effects deserve more attention in research on the ecosystem effects of this class of insecticides and must be taken into account in future legislation.*

In de huidige risicobeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen ten behoeve van een toelating worden voor vogels naast acute effecten ook meerdere trofische niveaus meegenomen (zo wordt naar bioaccumulatie gekeken via de consumptie van vis en regenwormen).

* In het artikel worden verklarende argumenten voor hoe imidacloprid de insectivore vogelstand beïnvloedt vooral gezocht in een indirect effect via het voedsel. Enerzijds via een voedseltekort door het verdwijnen van insecten als gevolg van de toepassing van imidacloprid, anderzijds door een veronderstelde consumptie van met imidacloprid gecoat zaad.

Een algemene opmerking is hier dat insecticiden uiteraard worden ingezet om aantallen (plaa)insecten te

vermindere. Op die manier zullen deze middelen altijd invloed hebben op de hoeveelheid beschikbaar voedsel voor vogels. Een indirect effect (via voedseltekort) wordt momenteel niet meegenomen in de risicobeoordeling voor vogels.

- **SPREEKTEKST STAS VOOR LANDBOUWRAAD (opgesteld EZ iom Luuk van Duijn, dd 11 juli 2014)**

Doel van bespreking

Het doel is om de andere EU lidstaten, de Europese Commissie en de EFSA te attenderen op een publicatie (als brief) in het wetenschappelijke tijdschrift 'Nature' .

Samenvattend beschrijven de wetenschappers een correlatie tussen imidacloprid-concentraties - een insecticide uit de neonicotinoidengroep - in oppervlaktewater en de achteruitgang van populaties van een aantal insectenetende vogels. Het gaat om een statistische analyse van reeds bestaande gegevens, verkregen in de periode voor 2010.

Er is gekeken naar 15 soorten insectivore vogels. Voor 6 hiervan is een significante correlatie gevonden tussen imidaclopridconcentraties en achteruitgang van de vogels. Voor 2 soorten is geen achteruitgang in populatie waargenomen.

De wetenschappers hebben niet onderzocht wat de oorzaak is van de gevonden correlatie. Zij geven als mogelijke oorzaken aan:

- een tekort aan voedsel veroorzaakt door de insectendodende werking van imidacloprid
- directe vergiftiging van vogels door imidacloprid.

De wetenschappers concluderen dat vervolgonderzoek naar de bevindingen nodig is.

Stand van zaken

Het is belangrijk om dit onderzoek goed te bestuderen en op relevantie te bezien. Daarvoor is het College toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden, Ctgb, al gevraagd dat te doen en te bezien of er consequenties zijn voor de toelatingen van imidacloprid.

De staatssecretaris kan in augustus 2014 een oordeel verwachten.

Overigens moet er op worden gewezen dat Nederland een art 44 procedure heeft doorlopen die heeft geleid tot een aanzienlijke verlaging van de norm voor imidacloprid in oppervlakte water. De EC is daar conform de daarvoor geldende procedure van op de hoogte gesteld. De verlaagde norm ligt dicht bij de door het onderzoek veronderstelde kritische norm voor vogels.

Nederlands standpunt

De staatssecretaris vindt het belangrijk dat goed naar dit onderzoek wordt gekeken door deskundigen, om de relevantie te kunnen bezien voor bestaande toelatingen

Zij wil de commissie verzoeken EFSA om een spoed-opinie te vragen zodat langs de reguliere procedure op Europees niveau tot maatregelen kan worden besloten als dat noodzakelijk blijkt te zijn.

Naar het oordeel van Nederland verdient de bescherming van de vogelstand eenzelfde aandacht als de bescherming van de bijen. Ook met het oog op de onrust die deze berichten veroorzaken is het van belang spoedig een EFSA opinie te hebben zodat een afgewogen oordeel kan worden gegeven over de noodzaak al of niet maatregelen te nemen.

Krachtenveld

Nog niet bekend; publicatie is net verschenen. Op ambtelijk niveau zijn de lidstaten, EC en EFSA reeds hierop geattendeerd tijdens het SCoFCAH (vanaf nu SCoPAFF) van 10 en 11 juli 2014.

- **CONCEPT ANTWOORD OP VRAAG EZ BETREFFENDE TERMIJN VAN EFFECT VAN RESTRICTIEMAATREGEL (opgesteld door ^{5.1.2.e} gedeeld met Luuk dd 14/15 juli 2014)**

Vraag EZ:

Op welke termijn zal het effect van de restrictiemaatregel (beperking van emissies uit bedekte teelten) zichtbaar zijn?

Emissieroutes vanuit de landbouw

Er zijn 3 emissieroutes van imidacloprid naar oppervlaktewater:

1. via spuiwater uit kassen
2. via drift tijdens spuittoepassingen
3. via uit- en afspoeling vanuit landbouwgrond.

Ad 1.

Dit is naar verwachting de belangrijkste route voor de emissie naar oppervlaktewater. Imidacloprid breekt slechts langzaam af in spuiwater, waardoor de stof via lozing van drainwater, drainagewater of filterspoelwater in het oppervlaktewater terecht kan komen. De toelatingsnorm van imidacloprid in het oppervlaktewater werd gewijzigd van eerst 600 ng/l naar nu 27 ng/l. Om aan deze norm te kunnen voldoen is bij de recente herbeoordeling van middelen op basis van imidacloprid een restrictiezin opgesteld waardoor het emissiewater dat uit de kas komt eerst moet worden gezuiverd voordat het op het oppervlaktewater geloosd mag worden. De restrictiezin luidt als volgt:

Om in het water levende organismen te beschermen is het in de bedekte teelten niet toegestaan om ongezuiverd filterspoelwater, drainwater bij substraatteelten en drainagewater bij grondgebonden teelten op het oppervlaktewater te lozen. Het te lozen drain-, drainage en filterspoelwater mag uitsluitend worden geloosd, nadat het te lozen drain-, drainage en/of filterspoelwater geleid wordt door een werkende zuiveringsvoorziening:

o Deze zuiveringsvoorziening dient te bestaan uit één van onderstaande combinaties van technieken:

- *H₂O₂ + MDUV + actief koolfilter of*
- *H₂O₂ + LDUV + actief koolfilter of*
- *Ozon + actief koolfilter*
- *Een andere door het bevoegd gezag gelijkwaardig verklaarde techniek*

o De zuiveringsvoorziening wordt tenminste éénmaal per jaar op de goede werking gecontroleerd en onderhouden door een deskundige op het gebied van zuiveringsvoorzieningen

o Een bewijs van de controle en het onderhoud is binnen de inrichting aanwezig en op aanvraag direct te tonen.

Ad 2.

In de herbeoordeling werden middelen op basis van imidacloprid voor spuittoepassingen in buitenteelten ook meegenomen. Veel van deze toepassingen zijn ingetrokken. Voor enkele resterende toepassingen werden in de toelating driftreducerende technieken voorgeschreven waarmee wordt voorkomen dat de toelatingsnorm in oppervlaktewater wordt overschreden. Bij een aantal andere buitenteelten treedt geen drift op; het betreft een granulaat toepassing, een middel dat in een voor wordt gespoten en een aantal zaadbehandelingsmiddelen. Bij het toepassen van het gecoate zaad treedt evenmin drift op.

Ad 3.

De route via uit- en afspoeling uit landbouwgrond wordt niet in de huidige modellen voor toelating van gewasbeschermingsmiddelen voor de Nederlandse markt meegenomen. Er zijn aanwijzingen dat deze route een bijdrage kan leveren aan de concentratie van imidacloprid in oppervlaktewater.

Effect van maatregelen

Route 1 levert naar verwachting de grootste bijdrage aan de concentratie van imidacloprid in oppervlaktewater. Nalevering uit sediment (daarin opgeslagen stof die met vertraging vrijkomt) zal naar verwachting geen grote rol spelen: de stof bindt niet sterk aan sediment¹. De hoeveelheid in sediment opgeslagen stof is naar verwachting dan ook klein. Het is natuurlijk nooit uit te sluiten dat deze route

¹ Koc ca. 200 L/kg, zie de water-sediment studies (10-30% naar sediment) en de mesocosms studies (< 10% naar sediment) uit het EU dossier

plaatselijk relevanter is, bijvoorbeeld op plekken met sediment met een veel hoger gehalte organische stof (waardoor er meer stof naar de sedimentfase gaat).

Imidacloprid is goed afbreekbaar door licht. Onderzoeksgegevens laten een DT50 (halfwaardetijd voor afbraak) van (opgelost) imidacloprid in oppervlaktewater zien van 8 - 80 dagen. De verwachting is dat de concentraties die worden waargenomen in het oppervlaktewater in kassengebieden flink omlaag zullen gaan als gevolg van de voorgeschreven restricties, mits deze goed worden uitgevoerd en goed worden nageleefd. Daardoor zal naar verwachting het aantal overschrijdingen van de norm afnemen. Maar de mate waarin en de snelheid waarmee de afname van de concentratie zal plaatsvinden zijn onder andere afhankelijk van de implementatiegraad van de genomen maatregelen en lokale verschillen in mate van nalevering vanuit sediment en uit- en afspoeling vanuit landbouwgrond (route 3 hierboven). Monitoring van de concentraties in oppervlaktewater is noodzakelijk om het effect van de bij de toelatingen voorgeschreven restricties te kunnen bepalen.